

CENTRAL PARK

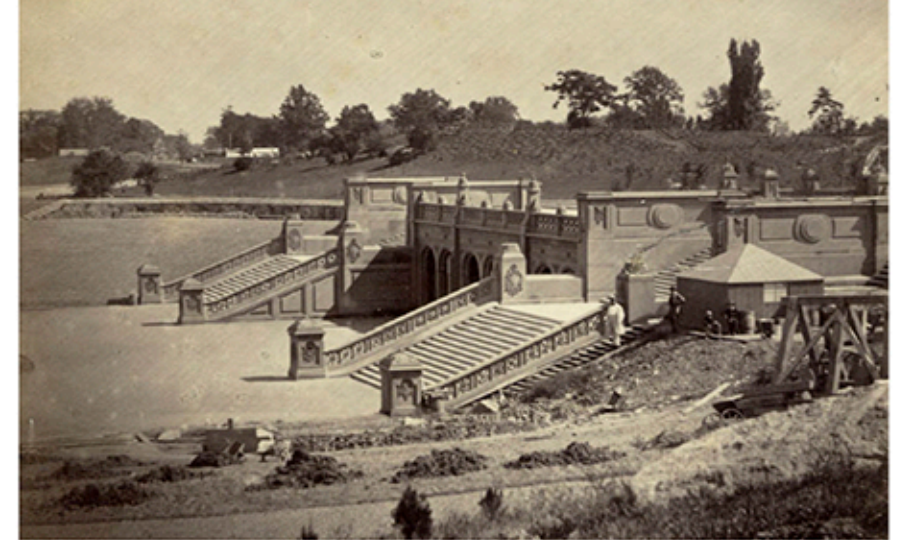
Central Park és un espai verd d'una superfície de 341 hectàrees (3,41 km², aproximadament 4 km sobre 800 metres), situat al borough de Manhattan a New York. És administrat per la Central Park Conservancy (comitè de salvaguarda de Central Park) que disposa d'un pressupost anual de 200 milions de dòlars, i és mantingut al mateix títol que els altres espais verds de la ciutat, pel New York City Department of Parks and Recreation (Departament dels espais verds de la ciutat de New York). Central Park constitueix l'espai verd més gran de la ciutat de New York, si no es tenen en compte més que els cinc grans boroughs de la ciutat. Acabat el 1873 després de tretze anys de construcció, segons els plànols de Frederick Law Olmsted i Calvert Vaux (igualmente a l'origen del Prospect Park de Brooklyn), Central Park representa una oasi de verdor emmig del bosc de gratacels de Manhattan, fins i tot si és situat al nord de l'illa on els edificis són menys elevats. És delimitat pel carrer 110 al nord, la Vuitena Avinguda a l'oest, el carrer 59 al sud i la Cinquena Avinguda a l'est. Aquests carrers són respectivament batejats Central Park North, Central Park West i Central Park South, i el parc és emmarcat per dos barris residencials: l'Upper East Side (a l'est) i l'Upper West Side (a l'oest). Amb de mitjana 25 milions de visitants anualment, Central Park és el parc més visitat als Estats Units.

El seu aspecte natural és el resultat d'un important treball paisatgista: el parc conté diversos llacs artificials (dels que el més important, The Jacqueline Kennedy Onassis Reservoir s'estén sobre 0,43 km²), camins de vianants, dues pistes de patinatge sobre gel, una zona de protecció de la vida salvatge i gespes per practicar esports i jocs a l'aire lliure. El parc és a més a més un «sanctuari» per als ocells migratoris, on nombrosos observadors vénen a descobrir-los. Una carretera de 9,7 km de longitud, relativament poc sovintejada pels automobilistes, envolta el parc. Pot ser manllevada pels vianants, els corredors de fons, els ciclistes o fins i tot els adeptes al roller, sobretot el cap de setmana i entre setmana després de les set del vespre, quan la circulació en automòbil hi és totalment prohibida.

PROJECTE I CONTEXT

NECESSITAT D'UN GRAN ESPAI VERD

Central Park és el primer gran parc públic d'haver estat condicionat a una ciutat americana. El projecte d'un gran espai verd situat al cor de New York no formava part del Commissioners' Plan de 1811, gran pla cadastral a l'origen del traçat actual dels carrers. El 1830, New York esdevé la ciutat més gran dels Estats Units, amb aproximadament 200000 habitants. Cap a 1850, la majoria dels Novaïorquesos residien al sud del carrer 38, a barris superpoblats i sorollosos i els habitants no disposen més que d'alguns espais verds condicionats en aquell temps, ben sovint dels cementiris, com el Green-Wood Cemetery a Brooklyn.

Quan la ciutat de New York es comença a estendre cap al nord de l'illa de Manhattan al segle XIX, diverses veus reclamen la creació d'un espai de verdor, a l'imatge del Bosc de Boulogne a París (acabat el 1852) o de Hyde Park a Londres. Entre els que reclamen la construcció d'un parc, es troben el paisatgista Andrew Jackson Downing, i escriptors com George Bancroft i Washington Irving. El poeta i periodista del New Evening Post William Cullen Bryant, que és un dels suports del projecte, exigeix així que:

«La municipalitat obri un parc, un gran parc, un veritable parc, que, per a la sana diversió del poble, l'allunya de l'alcohol, del joc i dels vicis, per educar-lo en els bons costums i l'ordre.»

Proposa aleshores el 1850 que la municipalitat compri una parcel·la que qualifica de «terra en erm, lletja i repugnant» sobre la que el projecte pot veure la llum.

El 1853, la legislatura de l'Estat de New York determina el seu emplaçament més enllà del carrer 42, aleshores limit nord de New York. Les autoritats estableixen un espai de 2,8 km² del carrer 59 al 106, entre la 5a i la 8a avinguda, amb un cost de més de 5 milions de dòlars, per a la compra de l'únic terreny.

DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

L'Estat va designar així la Central Park Commission (comissió de Central Park) encarregada de supervisar el condicionament de l'espai verd. El 1857, es va organitzar un concurs per dissenyar els plànols del parc, i és el projecte del Greensward Plan de l'escriptor Frederick Law Olmsted i de l'arquitecte britànic Calvert Vaux el que va ser retingut. Segons Olmsted, el parc havia de ser: «una importància capital en tant que primer veritable parc del segle, i un desenvolupament democràtic de la major importància». Aquest punt de vista d'Olmsted era sens dubte degut als seus nombrosos viatges a Europa en el transcurs dels anys 1850, durant els que havia visitat nombrosos parcs, i havia estat molt impressionat pel Birkenhead Park de Wirral, obert el 1847, el que va ser el primer parc públic totalment construït al món. L'arranjament escultural va correspondre a Jacob Wrey Mould, i Andrew Haswell Green va esdevenir el president de la comissió de Central Park el 1857 lloc que va ocupar fins a 1871. Malgrat la seva manca d'experiència (tenia una formació en dret), va jugar un gran paper en la disposició del parc novaïorques: el 1856, va negociar l'adquisició de 26 hectàrees suplementàries per desenvolupar-hi el projecte original. Gràcies a ell, Central Park creix cap al nord, fins al carrer 110, mentre que el parc no havia de superar el carrer 106.

CONDICIONAMENT DEL TERRENY

Cap a 1850, el terreny designat era cobert d'aiguamolls, sembrat de grans roques i ocupat per nombrosos squatters, que criaven sobretot cabres i porcs, i que empraven de vegades l'espai com un abocador. Els primers treballs no van començar fins al 1857, data a la que Olmsted va ser nomenat superintendent de Central Park. Van durar en total dinou anys i el 150è aniversari del parc es va celebrar el 2007. Va caldre així destruir 300000m³ de roques amb explosius, drenar el terreny pantanós i aportar tres milions de metres cúbics de terra. 1500 obrers van treballar catorze hores al dia per tal de plantar 500000 arbres. Les tasques, acabades el 1869, van costar la vida a cinc treballadors i els treballs de construcció i d'excavació de Central Park van costar l'equivalent de 500 milions de dòlars actuals.

La construcció del parc plantejava també el problema de l'evacuació dels diferents habitants del lloc de la construcció del parc, que eren la majoria força pobres amb una majoria d'afroamericans, i d'immigrants d'origen irlandès o alemany. La majoria d'ells vivien a petits pobles abans que Manhattan fos totalment urbanitzada: entre aquests pobles, s'hi trobaven Seneca Village, Harsenville, el Pigery District o fins i tot el Convent of the Sisters of Charity. Van ser així uns 1600 persones que van ser expulsades en nom d'una expropiació per causa d'utilitat pública, el 1857: els pobles van ser arrasats per deixar lloc al futur parc.

CONCEPCIÓ DEL PARC

ELS GRANS TRETOS DE LA CONSTRUCCIÓ

El projecte de Calvert era «una celebració de la monumental natura americana, concebuda per a ser accessible al major nombre». Les influències són variades, inspirades sobretot dels cementiris paisatgistes (el del Mont Auburn a Cambridge, Massachusetts o el de Green-Wood a Brooklyn), idil·lics i naturistes. Els paisatgistes del parc es van entestar a reproduir diversos quadres: a l'est del parc, el paisatge és el de Kindred Spirits obra d'Asher Durand que exalta la bellesa dels boscos de les muntanyes Catskill, situades a un centenar de quilòmetres al nord de la ciutat New York. Les obres de Jervis McEntee i Thomas Cole van inspirar la Bethesda Terrace.

La principal innovació en la construcció de Central Park era la separació de les vies de circulació entre vianants, cavallers i vehicles de lleure, per tal de permetre a tots els tipus d'habitants de la ciutat o de turistes circular per la via amb tota seguretat. El trànsit comercial utilitza carreteres completament amagades per arbusts i matolls, per no pertorbar la impressió de rusticitat dels llocs. Les vies transversals est-oest són enterrades sota el parc. El parc s'ha proveït a més a més de trenta-sis ponts construïts per Vaux, tots únics en la seva arquitectura, i construïts amb granit, esquit o bé en un estil més neogòtic en metall.

OLMSTED I LES SEVES TRES PARTS

L'objectiu de Frederick Law Olmsted era de separar el seu futur parc en tres parts. La primera part, «pastoral» havia de recordar, pels seus grans espais de verdor les grans planures verdeses d'Anglaterra. Una segona part, «pintoresca» devia afirmar l'estil escollit per a l'espai, i la tercera secció, «formal», acolliria una font, una bassa o un mirador susceptible d'esdevenir un lloc de trobada.

Durant la construcció del parc, Olmsted va estar en constant desacord amb els membres de la Central Park Commission, del que la majoria eren afiliats al Tammany Hall, organisme informal democràtic. El 1860, va ser desposseït del seu lloc de Superintendent de Central Park, i reemplaçat per Andrew Haswell Green antic president del New York City's Board of Education, qui va ser nomenat president de la comissió. Malgrat la seva experiència relativament limitada, aquest darrer va aconseguir tanmateix accelerar la construcció, i negociar l'adquisició de la parcel·la addicional de 26 hectàrees, al nord del parc. El paper d'Olmsted va disminuir així en la construcció, i aquest va treballar aleshores per a la realització del Prospect Park, a Brooklyn.

EVOLUCIÓ I DECLIVI DEL PARC

Central Park va esdevenir després del seu condicionament un dels centres d'activitats i de lleure favorits dels Novaïorquesos: al final del segle XIX, era un lloc d'exhibició. El zoo de Central Park va obrir les seves portes en aquest context el 1864: és d'altra banda el més antic del país. El 1880, el Metropolitan Museum of Art, dissenyat per l'arquitecte Richard Morris Hunt, es va instal·lar a l'est del parc. Però Central Park ha conegut molt ràpidament dificultats, sobretot a conseqüència del desinterès del Tammany Hall, partit informal de tendència democràta molt influent a New York de la fi del segle XVIII als anys 1960.

El començament del segle XX va ser igualment marcat per l'aparició de nous desafiaments per al parc. La invenció i després el desenvolupament de l'automòbil van conduir a un canvi de mentalitats, oferint als habitants de la ciutat més possibilitats d'evasió, i doncs a un desamor pel parc. Central Park es va fer aleshores més un lloc de trobades esportives, o un lloc recreatiu, amb una alteració de la seva qualitat de pulmó de «Big Apple» original. La dissolució de la Central Park Commission després de la sortida d'Andrew Haswell Green el 1870, la mort de Calvert Vaux, pare del projecte el 1895 van accelerar el declivi del parc. Els arbres morts ja no van ser progressivament reemplaçats, i els matolls i les plantes van començar a formiguejar sobre els antics grans espais de verdor. Durant diversos decennis, les autoritats no van fer res per protegir el parc d'un vandalisme creixent, així com de l'amuntegament de la brossa, en el que esdevenia progressivament un abocador públic.

AL SEGLE XX

CENTRAL PARK I LA GRAN DEPRESSIÓ

La ciutat de New York va ser colpida de ple per la crisi de 1929 que es va manifestar a Wall Street. Els més afectats per la Gran Depressió van venir aleshores progressivament a protegir-se a l'antic espai verd. L'antiga reserva del Belvédère es va fer fins i tot un veritable barri de barraques, batejat de manera irònica Hooverville en referència al president Herbert Hoover, al capdavant del país de 1929 a 1933, i designat com el gran responsable de la crisi.

El 1934, el republicà Fiorello LaGuardia va ser escollit alcalde de New York, en ple període de crisi. Va trobar-se una ciutat devastada, i va intentar una vasta política de reconstrucció. El renaixement de Central Park era part dels seus objectius, fins i tot essent la situació del parc desastrosa: les antigues grans gespes, no mantingudes, s'havien convertit en grans espais de terra, sembrats per indrets de mates de gespa i de males herbes dimorfes; durant les grans calorcs, el parc era cobert de pols, mentre que durant els períodes humits era cobert de fang. Els antics passatges van pagar també el preu dels anys d'erm, i els bancs que els vorejaven van ser la majoria destrossats.

RENAIXEMENT AMB ROBERT MOSES

Per fer front a aquesta situació, que no afecta només Central Park sinó gairebé la totalitat dels espais verds de la ciutat, el nou alcalde va començar per unificar els cinc departaments encarregats dels parcs. Va confiar aleshores a Robert Moses la cura de rehabilitar Central Park i altres jardins públics de l'aglomeració. Moses desitjava fer del parc un lloc dedicat al lleure i als esports. Aconsegueix beneficiar-se del programa del New Deal de Roosevelt i va obtenir també l'aportació de finançament públic. Va garantir així una nova joventut al parc, sota la protecció d'un poderós defensor: la ciutat de New York i els seus habitants.

En un sol any, Moses va aconseguir rehabilitar no només Central Park, sinó també els altres espais verds de la ciutat: les gespes i flors van ser replantades, els arbres i els matolls morts reemplaçats, els murs i els ponts renovats. Canvis van ser fins i tot fets en el plànol i la configuració del parc. Així, l'antic Croton Reservoir va ser omplert per condicionar l'actual Great Lawn (gran gespa). El projecte original de «Greensward Plan» de Frederick Law Olmsted i Calvert Vaux d'un espai idil·lic es combina perfectament amb els treballs de Robert Moses: hi són construïts dinou terrenys de joc, i dotze terrenys de beisbol i d'handbol.

ANYS 1960 A 1980

Durant els anys 1960-1970, Central Park continuava sent un lloc de concentració dels Novaïorquesos per a la saint Sylvestre, les marxes dels pacifistes i dels Hippies; les manifestacions contra la guerra del Vietnam es van desenvolupar sobre la Great Lawn i el Sheep Meadow, però en un Central Park del que l'estat era prop d'aquell d'abans dels treballs de Moses.

Malgrat tot, les manifestacions van persistir; així, el festival anual Shakespeare in the Park va ser fundat el 1962 i va invertir el DeLacorte Theater. L'Orquestra Filharmònica de Nova York i el Metropolitan Opera organitzen concerts estivals sobre la Great Lawn. S'hi organitzen aleshores diversos concerts gegantins com els de Barbra Streisand el 1967 (150000 espectadors) i de Simon and Garfunkel, que va reunir 500000 persones el 1981.

A mitjans dels anys 1970, diverses associacions van fer pressió sobre l'alcalde Edward Koch i el Commissioner de l'època, Gordon Davis, per tal de reformar l'administració del parc. Aleshores va ser fundat el Central Park Conservancy el 1980, presidit per Bill Beinecke i administrat per Betsy Barlow Rogers. L'associació de veïns, de la que Jacqueline Kennedy-Onassis en formava part, es va encarregar de la restauració del parc i de la tornada de la seguretat. En una vintena d'anys, 320 milions de dòlars de donacions privades van permetre el finançament de les tasques.

EL PARC D'ENÇÀ 1980

D'ençà la formació del Central Park Conservancy, els fundadors es van negar a fundar una nova organització, en base als elevats costos que implicaria. Al seu lloc, van decidir fer una crida, per tal de sensibilitzar els Novaïorquesos, fent-los comprendre que el parc formava part de la identitat de la ciutat.

El Central Park Conservancy va cooperar amb el Park Commissioner, prenent totes les responsabilitats per al manteniment i la restauració del parc, publicant el 1981 un article titulat Reconstruir Central Park per als anys 1980 i més enllà, tret de sortida d'una vasta política de restauració.

L'article preveia tres tasques principals, jutjades essencials en l'òptica d'una restauració durable del parc. Al principi, l'heretatge arquitectural del parc havia de ser restaurat (no només el paisatge i el medi ambient, sinó també els ponts, els edificis, i les diverses estructures víctimes de negligència durant vint anys). A més a més d'aïlló, el text preveia sembrar gespa, i garantir un manteniment igual de totes les parts del parc. El tercer objectiu era de millorar la seguretat sobretot a la nit, per tal d'atreure més turistes, per als que l'atractiu del parc havia estat altament alterat per la inseguretat creixent que hi regnava.

